

Dissertatieprijs juryrapport

Utrecht, 31 januari 2020

Halverwege december vorig jaar is de jury voor het eerst bij elkaar gekomen voor een overleg over tien dissertaties die zijn voorgedragen voor de dissertatieprijs 2019, uitgegeven door de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap (AVT) en de Nederlandse Vereniging voor Toegepaste Taalwetenschap (Anéla).

Volgens het reglement van de dissertatieprijs dienen de dissertaties “een duidelijke bijdrage te vormen tot de ontwikkeling van de taalwetenschap in Nederland, dan wel tot de ontwikkeling van de taalwetenschap in het algemeen.” Met die leidraad in het achterhoofd heeft elk jurylid van elke dissertatie het inleidende hoofdstuk, het afsluitende hoofdstuk en de samenvatting gelezen. Omdat de dissertaties waren begeleid en verdedigd vanuit zeven verschillende universiteiten, is de jury eerst nagegaan of en wanneer er sprake zou kunnen zijn van belangenverstrengeling. Een relevant vraagstuk aangezien er van elke universiteit een representant in de jury zat. De jury bestond namelijk uit Roberta d’Alessandro (Universiteit Utrecht), Jos Hornikx (Radboud Universiteit Nijmegen), Claartje Levelt (Universiteit Leiden), Nelleke Oostdijk (Radboud Universiteit Nijmegen), Jos Swanenberg (Tilburg University). Het bespreken van elk van de tien dissertaties vond plaats onder begeleiding van Nivja de Jong en, op de achtergrond, Jorrig Vogels.

De juryleden waren onder de indruk van de kwaliteit van de tien dissertaties. Drie dissertaties werden door allen het meeste geroemd:

- Amber Boeynaems (VU Amsterdam) met het proefschrift “Figurative framing in political discourse”;
- Caitlin Meyer (Universiteit van Amsterdam) met het proefschrift “Rule and order: Acquiring ordinals in Dutch and English”
- Luis Miguel Rojas Berscia (Radboud Universiteit Nijmegen) met het proefschrift “From Kawapanan to Shawi: Topics in language variation and change”.

Voordat de drie proefschriften kort worden besproken, duidelijk wordt wat de jury er zo bijzonder knap aan vond, en uiteraard welk proefschrift de dissertatieprijs 2019 heeft gewonnen, eerst nog even dit.

Vlak naast de drie genoemde dissertaties verdient het proefschrift van Andreas Krogull (Universiteit Leiden) een eervolle vermelding omdat het een unieke bijdrage levert aan het empirisch onderzoek naar de effecten op de Nederlandse standaardtaal van een nieuw spellingssysteem ([S]iegenbeek 1804) en een nieuwe grammatica (Weiland, 1805). De effecten, met name van de spelling Siegenbeek, op het gebruik van de standaardtaal blijken groot. Historisch sociolinguïstisch onderzoek van deze aard is niet alleen nieuw voor het Nederlands, maar is dat in heel Europa. Het resultaat is een mooi opgebouwd onderzoeksverslag dat leest als een trein en gebaseerd is op een grote hoeveelheid data uit kranten, dagboeken en persoonlijke brieven.

Dan onze lof voor de beste drie proefschriften.

Amber Boeynaems – “Een schoolvoorbeeld van een systematisch opgezet en helder gerapporteerd proefschrift” schreef een jurylid

Boeynaems heeft onderzoek gedaan naar hoe metaforen en hyperbolen de publieke opinie kunnen beïnvloeden. Als rode draad door het proefschrift loopt de vergelijking van een direct model van deze beïnvloeding (het simpele model) met een indirect model (met aandacht voor tekstkenmerken en ontvangerskenmerken). Een indrukwekkend, veelomvattend en systematisch literatuuroverzicht levert input voor de richting van de vier experimenten die Boeynaems vervolgens rapporteert. De experimenten zijn zeer zorgvuldig opgezet, voorbeeldig statistisch geanalyseerd en zeer leesbaar gedocumenteerd. Boeynaems laat overtuigend bewijs zien voor het indirecte model. Effecten van figuratief taalgebruik hangen van allerlei factoren af. Voer voor vervolgonderzoek, waarvoor dit proefschrift verplichte kost is.

Caitlin Meyer – “Een verbluffende schrijfstijl” noteerde een jurylid

Meyer grijpt de lezers direct bij de strot in haar hoofdvraag naar hoe kinderen rangtelwoorden leren. Het lijkt heel simpel. Een belangrijk resultaat is dat kinderen rangtelwoorden die volgens een regel gaan (‘vierde’ afgeleid van ‘vier’ of ‘vijfde’ afgeleid van ‘vijf’) sneller begrijpen en vormen dan rangtelwoorden die uitzonderingen zijn (zoals ‘derde’). Simpel dus? Nee, het is verrassend complexer dan je zou denken. Meyer neemt de lezers mee op ontdekkingsstocht naar dit vraagstuk. Via empirisch onderzoek naar begrip en productie, via vergelijkingen tussen cardinale en ordinale getallen, langs factoren die het leerproces beïnvloeden en voor het Nederlands en het Engels. Als Meyer verrast is door de resultaten, dan is de lezer dat ook. Een dikke pluim verdient Meyer voor de rapportage: de hoofdstukken die als artikel zijn aangeboden of gepubliceerd zijn zo herschreven dat er een coherent boek ligt.

Rojas Berscia – “Wauw” schreef een jurylid

Rojas Berscia neemt de lezer ook op ontdekkingsstocht, al was het maar omdat hij dit zelf meerdere malen deed in zijn uitvoerige studie van Shawi, een Kawapana-taal die wordt gesproken door ongeveer 25.000 sprekers in Peru. In een lijvige dissertatie krijgt de lezer zeven studies voorgeschoteld – een hele gevarieerd menu dus, maar waarvan elke gang van hoge kwaliteit is. Om te beginnen etnografische analyses van de sprekers en een grammatica van de taal. Vervolgens meerdere analyses over taalcontact: een Bayesiaanse fylogenetische benadering van de geschiedenis van voornaamwoorden in Zuid-Amerika, een systematische reconstructie van het fonologische systeem van de Kawapana-talen, een analyse van toponiemen en ook nog van de oorsprong van het getalsysteem van Kawapana. In het tweede deel wordt het veldwerk besproken met veel details en presenteert Berscia knap experimenteel en corpus-analytisch onderzoek die taalvariatie van het Shawi mooi laat zien. Berscia laat de lezer achter met een compleet beeld van de taal, haar sprekers, haar verleden en haar dynamiek.

Elk van de drie proefschriften blonk uit en elk op een eigen manier. In een tweede overleg, juryleden hadden inmiddels allen de drie proefschriften helemaal gelezen, zijn de vele pluspunten en de enkele kritiepunten samengenomen en gewogen. Het resultaat daarvan levert een winnaar op. De winnaar van de dissertatieprijs 2019, uitgegeven door de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap (AVT) en de Nederlandse Vereniging voor Toegepaste Taalwetenschap (Anéla), is: Luis Miguel Rojas Berscia.